

A KASSAI KERESKEDŐK CZÉHSZABÁLYAI 1686-BÓL.

Nos Michael Demeczky iudex, Ladislaus Jászay, Georgius Schneider, Stephanus Bosyts, Samuel Wahl, Christophorus Menczel, Joannes Colosvari, Emericus Ujfalui, Martinus Schvertel, Mathias Isaakovics, Paulus Kemenczey, Joannes Grasz et Stephanus Hluboky iurati cives et senatores regiae ac liberae civitatis Cassoviensis memoria commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis et singulis: quod coram nobis in frequenti senatu consedentibus prudentes ac circumspecti Petrus *Czetto*, Georgius *Schneider*, Samuel *Wahl*, Jacobus *Carove*, Joannes *Grasz*, Stephanus *Hluboky* et Joannes *Schobert* concives nostri nominibus scilicet ipsorum ac in caeterorum simul universorum negociatorum ac mercatorum in civitate nostra habitantium et commorantium personis comparentes, exposuerunt nobis, qualiter ipsi forenses et extranei mercatores et negociatores, extra et ultra civitatem nostram, ad diversas regni Hungariae partes civitates, oppida et villas, a proxime praeteritis disturbiorum temporibus res suas mercimoniales vehere et portitare solerent, atque contra manifestum civitatis nostrae libertatem et privilegium per divos quondam felicitis reminiscendae regni Hungariae reges nobis benigne collatum et indultum (quo antea in tranquillo temporis statu, ipsi scilicet nostri mercatores penes civitatem nostram pacifice gaudebant et utebantur) libere negociarentur, adeoque omnes huius regni utilitates, proventus et commoda in maximum tam totius regni, quam civitatis nostrae incolarum instar sanguisugarum sugentur, sese et aliena regna ditarent. Unde hactenus nonnisi damnosa adulterinarum monetarum in hoc regnum inductio, et e converso bonarum monetarum auriq[ue] et argenti ex hoc regnoeductio, per huncque modum totius regni incommoditas et expilatio, necnon regionum proventuum minoratio et derogatio causatae sunt. Quocirca quod paulatim in maiorem contra libertatem et privilegia nostra non erumperet licentiam, atque adeo etiam ipsa dictorum concivium mercatorum nostrorum fraternitas certa lege, methodo et ordine dirigeretur et moderaretur: praesentaverunt nobis constitutiones seu articulos quosdam, de et super societatis eorundem ritu et ordine noviter editos et confectos, supplicantes nobis debita cum instantia, ut ejusmodi constitui-

ones et articulos, libertatem nostram ac ipsorum etiam insimul morem et bonum inter eosdem ordinem observandum concēnentes, acceptare, gratos et ratos reddere, eisdemque concedere, constitutaque inter eosdem mercatores hoc modo fraternitate seu societate literis nostris insertos placide confirmare et ratificare ne dedignaremur. Quorumquidem articulorum tenor talis est:

(1.) Mivelhogy első s kiváltképen való fő vége embernek az Istennek imádása, tiszteletének megadása, s az örök életnek keresete legyen, végeztük, hogy vasárnapokon, és más innepnapokon is, ez mi társaságunkbéli kereskedő rend közül senki boltjának megnyitásával kereskedését ne üzze, és ne áruljon, az örög uraimnak érdemes büntetések alatt; hanem kiki keresztényi hivatalja szerint az isteni tiszteletre rendelt napokat megszentelvén, azután Isten segítségével exerceálja hivatalját.

(2.) Látván, hogy az idegen országokbul ide kijáró kereskedő emberek, nemcsak ez mi társaságunkbélieknek veszik el kenyereket, de sőt ez városnak lakosait, s ez darab földnek indigenáit is teljességgel nadályképen szíjják, sőt még az mi kegyelmes urunk ő Felsége jövedelmének is sokképen derogálnak; tetszett azok ellen ilyen rendet szabnunk: hogy, a modo imposterum az magyar korona kívül való idegen országokból és provinciákból idejáró s marhával kereskedő emberek, kik ide városunkban vagy hóstátjában marhát, s akarmi árut hoznának, azok, primum et ante omnia, élsőben az mi kegyelmes urunk koronás királyunk ő Felsége harminczadjának satisfaciálván, azután statim et de facto marhájoknak confiscatioja alatt tartozzanak ez mi társaságunkból arra rendelt személyeknek, idehozott marhájokat megmutatni, és azután úgy s nem másképen legyen szabad ez mi társaságunkban levő atyánkfiaiinak és az itt lakos conciviseknek ez alól megírt mód és dispositio szerint marhájokat eladni. De az purgareitlen¹⁾ és idegen embereknek szabad sokadalmokon kívül ne legyen szabad sem adni sem venni, az adóknak marhájok elvesztése alatt: melynek fél része a nemes tanácsnak s fél része viszont ez mi társaságunkban lévő kereskedő rendnek cedáljon.

(3.) Az idegen országébéli embertől vejendő marháknak eladásának és vitelésének módja és rendi itt ezután így legyen:

Fél vég bársonynál kevesebbet akárminémü legyen sem eladni sem venni szabad ne legyen; 60 avagy 50 sing selyem marhánál kevesebbet; 10 vég gallos, akár numerós, s akár közgyolcsnál kevesebbet; 10 vég sléziai gyolcsnál és 3 bokor lengyel gyolcsnál; 10 vég hernácznál, 2 vég velesznél kevesebbet; 5 vég bécsi avagy akárminémü

¹⁾ Azaz „burgerrecht“-len = nem városi polgári joggal bíró.

muharnál kevesebbet; 4 kötés lengyel patyolatnál, 1 font arany fonálnál alább; 4 levél skófum aranyánál s 4 vég singes fedelnél kevesebbet; két font avagy 1 kártya spreng, cuzier, atlacz selyemnél; 4 nyitra török selyemnél, 1 kártya baaka selyemnél alább; 4 kötés plauernél, 2 kötés varrott és szőtt vegesonél kevesebbet; fél mázsa gyömbérnél, s fél mázsa nádméznél kevesebbet; 1 mázsa borsnál, 2 font safránynál kevesebbet; 4 font szerecsendióvirág, szekfü és fahéjnál kevesebbet; 1 fertály mázsa kék, avagy más néven nevezendő fonálnál, s 1 fertály mázsa galesnél kevesebbet.

Ezekon kívül pedig akármi névvel nevezendő fontos marha legyen, egy fertály mázsánál kevesebbet szabad ne legyen venni, sem pedig az idegen kereskedő embereknek eladni.

Az mi pedig az több aprólékos kalmármarháknak dolgát illeti, afféle aprólékban akármi névvel nevezendő legyen, kevesebbet eladni avagy venni 25 forint áránál szabad ne legyen.

Az olasz posztóban, angliai, fajlondis, baratlacz és egyéb azokhoz hasonló posztókban fél végnél kevesebbet az idegen áros-ember el ne adhasson. Item 3 vég karasia, 2 vég meyxner, 5 vég morvai, baller, igler és baraszlai posztóknál kevesebbet eladni sem venni szabad ne legyen. Valakik pedig, ez felől megírt rendelés kívül, marhájokat adni és vásárolni comperiáltatnak, mind az adók s mind az vevők érdemek szerint megbüntettessenek.

(4.) Ha pedig itt ez nemes városban lakó valamely érdemes purgareites¹⁾ ember szükséginek mívolta szerint ez felül megírt selyem, posztó és egyébféle marhákból sing avagy font és vég számra kevesebbet akarna vásárolni az olyan idegen áros embertől, az olyan concivis tartozzék azt az örög uraimtól kikövetni és az örög uraim is láttassák meg, kinek s mit kell megengedni az ő szüksége és követése szerint.

(5.) Az magyarországi korona kívül való idegen országok és provinciákbeli kereskedő emberektől, observálván plenarie városunknak arról való privilegiumit, tilalmas legyen, hogy egyszer idehozott marhájokat sine speciali iudicis et senatorum indulto vel licentia el ne vihessék, hanem itt tegyék le, s adják el; sem pedig ez nemes Kassa városán alól és kívül semminemű helyekre még sokadalmokban is semminemű marhájokat vinni, árulni s kereskedéseket semminemű praetextussal egyéb helyekre járván exerceálni, s akképen az ország hasznával idegen országokat gazdagítani szabad ne legyen. Ezek ellen cselekedőknek pedig marhájok confiscáltassék és két részre partiáltassék, melynek két része a nemes Kassa városáé ha az városban avagy terri-

¹⁾ Azaz „burgerrecht“-es — polgári joggal bíró.

toriumján találtatik, s harmadrésze ez mi kereskedő társaságunké legyen, ha penig kívül találtatik egy ő Felségéjé s más ez mi társaságunké s harmadrésze az helynek földesurájé legyen.

(6.) Holott penig az városoknak nem utolsó jóságának és dicséretének tartatik, ha melyben az közönséges szükségre mindenféle marháknak neme bőséggel megtaláltatik, rendeltük, hogy ennekutána ez mi társaságunkbéliék mindenféle török marhákkal is szabadon kereskedhessenek, mivelhogy eféléket mind idegen országbéliék, s mind ez országbéli indigenák gyakorta ugyan kívánsággal s szükségesképen is keresnek.

(7.) Ez mi becsületes kereskedő társaságunknak rendi szerint valakik ezideig itt ez nemes Kassa városában életeket kereskedések által táplálták, azok ezután is ez mi fraternitásunknak rendi szerint minden szabadságunkkal élhessenek és kereskedhessenek, de azokon kívül valóknak, kik ezideig itt nem kalmárkodtanak, avagy ezen mi rendünken inas-esztendőket sem töltöttek, ez mi rendünk szerint való kereskedésre szabadságok különben ne legyen, hanem az örög uraimnak és az társaságnak akarattjából s engedelmeiből érdem szerint való bizonyos fizetés által váltsa fel ez társaságunknak igazságát, eredetéről jó nemzetségelevet praesentálván.

(8.) Ha penig valahonnét oly idegen találkoznék idejönni, ki jó nemzetségelevelével együtt inas-esztendéjének igazán kitöltéséről is testimoniálist praesentálhatna, és ez mi társaságunkba akarná magát adni, nem különben acceptáltassék, hanem elsőben az város igazságát felváltván, az böcsületes társaság ládájában, ha szegényebb, adjon 25 forintot, az ki penig értékesbb az örög uraimnak keresztyéni ítéletek szerint fizessen, és így mindenféle natióbul, kik mostani fegyverét az mi kegyelmes felséges urunknak az keresztyénség közül segítik, becsületes kereskedő rend, ez társaságban acceptáltathassék.

(9.) Senki ez mi társaságunkbéli gazdák közül, egyedül, maga személye előtt, s maga authoritásából, sem boltos legényt sem kalmárkodáshoz való inast magához be ne szegődtessen, hanem az örög uraim avagy arra rendelt személyek jelenlétekbén, az legények is az kereskedésben való tanuságokra nézve az végezés szerint bizonyos esztendőikig, de magok hasznára kereskedniek szabad ne legyen.

(10.) Az inasok penig 8 avagy 7 és legalább 6 esztendeig vétesenek és szegődtessenek be urokhöz és gazdájokhoz. Az inasoknak penig ruházatjuk morvai vagy meixner posztóból avagy uroknak viselt ruhájokbul legyen.

(11.) Midőn penig apród-esztendéjét valamely inas jámborul kitölti s urától is szabadon mondatik, arról ez mi társaságunkbéli örög

urainknak nevek alatt testimoniálist vegyen, és így szabadon-mondatásának örömejért adjon az társaság ládájában 2 aranyat, s az levélváltásáért viszont 1 tallért, az ura pedig tartozzék oly inasának, ha apród-esztendejét jámborul kitöltötte, egy tisztességes öltözetet adni, és ha azon inas urájátul el akarna búcsúzni, tartozzék még urájánál 2 avagy legalább 1 esztendeig fizetéséért megmaradni, ha pedig maradni nem akarna, máshoz városunkban ne állhasson, hanem az városról elmenjen.

(12.) Mivel gyakorta az legényeknek és inasoknak másutt való szállástartásokból sokféle inconvenientiák, uroknak, gazdájoknak kárvalások szoktanak következni, ez okbul decernáltuk: hogy sem az legényeknek, sem az inasoknak másutt szállást tartani, sem ruhájokat, pénzeket és egyéb akármilyen néven nevezendő marhájokat is, urok házán és boltján kívül tartani szabad ne legyen, az legényeknek fizetések elvesztése, s az inasoknak erős büntetések alatt; hasonlóképen sem fizetéseket kivenni, sem semminemű ruházatot magoknak csináltatni urok hire, s akaratja nélkül ne merészeljenek.

(13.) Valaki ez mi társaságunkbéliék közül az másiknak kereskedéshez való cselédét, szolgálját akármilyen szín, ok és mód alatt elhíthatná, avagy urától elidegenítené, az olyan 10 forinttal mulasztassék.

(14.) Kívánjuk azt is, hogy valamint itthon az városban, annál inkább úton és kívül minden helyeken, ez mi fraternitásunkbéliék között, kik akár posztó, s akár egyébféle marhákkal sokadalmokban járnak, az jó rendtartás és egyezés megtartassék, és mind innét hazul az útra (kiknek szándékok egy scopusra vagy) mind másunnét hazafelé bizonyos órában, maguk között való nyíl szerint, együtt s egymás hírével indulván, az úton egymást el ne hagyják, sem egyik az másikat bosszúságból nyargalással meg ne előzze. Hanem az uti társaságban, kiki kölcsön jóakarattal élve egymás között, ha kinek avagy szekere akadna meg, avagy egyéb akármilyen akadálya lenne is, az olyannak atyafiképen közönségesen egyiránt segítsenek egyszer, kétszer, harmadszor is, hogy velük együtt elmelessen. Mert ha az olyan, afféle társaságnak szándékkal, mód nélkül és könnyen való elhagyása miatt tolvajok és lopók által valami kárt valland, az olyan kárnak felét, azt elhagyó társaságok tartoznak megfizetni. De ha maga gondviseletlensége miatt olyan akadálya történék, tartozik maga magáról provideálni.

(15.) Helyben pedig az sátorokat azon nyíl szerint rendeljék és építsék 20 tallér büntetés alatt. Hogyha pedig valaki bizonyos szükségéhez képest előbb érkezhethet oly sokadalmas helyre, tartozzék az több kereskedő embereket az sátorépítéssel megvárni, marhájában is valamit előbb eladni szabad ne legyen az felülemlyített büntetés alatt.

(16.) Mivelhogy történhetik, az mint előbb is történt, hogy ez mi kalmárkodó társaságunkbeliek közül, némelyek az tolvajoknak felverések és megfosztások miatt nem kevés kárban jutottanak, azoknak felkeresésekben való gyámoltalanságok miatt; annakokáért ha ezután valamely atyánkfián ez szerencsétlenség történék, tartozzanak az örög uraim, hirekkel lévén, mindjárt illendő segítséget afféle latroknak és tolvajoknak felkeresésekre az kárban esett személynek költségére adni és rendelni.

(17.) Ha valakik ez mi társaságunkbeliek közül egymás között valami okbul és történetből megháborodnának, és egymást gyalázatos szókkal és szitkokkal illetnék, avagy ugyan meg is verekednének, avagy jámbor emberséges emberhez illendő formán magokat nem viselnék, effélének valaki, ez mi fraternitásunkbeliek közül, látója avagy hallója volna, 10 forint büntetés terhe alatt tartozzék az örög uraimnak, avagy arra rendeltetett személyeknek, vagy ugyanott, ahol az efféle dolog esik, avagy itthon megjelenteni; és az örög uraim is, ha az dolog oly kicsiny, hogy az ő személyeket s autoritásokat nem excedálja, affélék ellen érdemesen animadvertáljanak, ha pedig oly dolog volna, úgymint lopás, paráznság, vérontás, tisztességben való megmocskolás, és egyéb ezekhez hasonló vétekben esnék valaki, mely nem az mi társaságunk forumát illetné, tartozzanak bíró uramnak értésére adni, és az nemes tanács büntetésére relegálni.

(18.) Valaki ez mi fraternitásunk közül, idegen purgareitlen és társaságunk kívül való kalmárkodó embert marhástul szekeren hordozna, azt kötelessége szerint tartozzék megjelenteni, azt nem cselekedők pedig érdemesen megbüntettessenek.

(19.) Mind az idegen országbul ide kijáró kereskedő emberek, az jó pénznek, aranynak és ezüstnek ez országbul való kihordásával nemcsak városunknak és minékünk, de sőt az egész országnak is megsegényítő fogyatkozást hoztanak, és az ő Felsége jövedelmének is felette igen derogáltak, kívántatik annak okáért, hogyha ennek utána afféle aranyat, ezüstöt vásárló, pénzváltó, s afféléket innét kihordó s azokkal idegen országokban kereskedő idegen országbéli emberek itt találtatnának, affélékre való szorgalmatos vigyázás szerint, az olyanokat, személyekben is arestálván, minden véle lévő pénzek és marbájok confiscáltassék, és három részre partiáltatván: egyik a mi kegyelmes urunk koronás királyunk ő Felsége számára, másik az nemes város számára, s harmadik ez mi társaságunknak cedáljon. Tartozzanak pedig affélékre, ez mi társaságunkbeliek is szorgalmatosan vigyázni és afféléket örög uraimnak mindjárt megjelenteni, hogyha pedig azon arany és ezüst ez társaságunkbéli facultást excedálná, ő kegyelmek jelentsék meg az nemes tanácsnak, az nemes tanács pedig az nemes camerának.

(20.) Végeztük ezt is, hogy ezután ez mi fraternitásunknak ez négy terminus szerint, ugymint primo: husvét negyednapjára; secundo: Sárlósboldogasszony nap után való napra; tertio: Szent Mihály napja után való napra; quarto: farsang táján annuatim congregatiója legyen; mely congregatiókban az egymás között való jó rendtartásról, az társaságot illető dolgokról, s az társaság között való inconvenientiákról, s az közjóról discutálván, azokról decernáljanak, s aprólékos differentiákat, melyek az társaság ítéletét nem excedálják (azmint feljebb is megmondók) eligazítsák. Mely congregatiókból ha ki magát absentálná, 1 frttal büntetessék. Efféle begyűléskor pedig, az társaságnak javára nézendő közönséges szükségre, minden személy mindenkor, ha többször lenne is efféle communis congregatio, 15 pénzt tegyen az ládában:

(21.) Hogy pedig ez articulusok mindeneknek elméjekben inkább inhaeráljanak, publice az 4 congregatióban elolvastassanak.

(22.) Az társaság ládájának gondviselésére annuatim bizonyos hites személyek választassanak suffragium szerint.

(23.) Ez mi társaságunkat illető dologban valaki az örög uraimnak engedetlen lenne, és szavokat meg nem fogadná, az olyan contumax az társaság által conscientiose megbüntetessék.

(24.) Hogy az ifjúságnak az lövésben is valami kicsin exercitiuma és tanulásra való multasága (igy!) legyen, végeztük, hogy ez mi társaságunk minden esztendőben kétszer, ahhoz illendő ajándékokkal bizonyos terminusokban, s arra alkalmas napokra szabad tárgylövést celebráljon afféle exercitiumnak módja és szokott rendi szerint.

(25.) Ehhez azt is kellett annectálnunk. Ha ez mi városunkban, avagy ezen kívül más sokadalmas helyekben sokadalmi alkalmatossággal oly kalmárkodó ember találatnék, aki még vagy nem kereskedett volna, avagy ezen az országon és városunkban kereskedésével még nem volt volna, az olyat tartoznak fraternitásunkbélienk, ez mi nemes városunknak nemes tanácsának, avagy ahol történhetik, azon helynek magistratusának megjelenteni, s egyszersmind assistentiát kérni, hogy az olyan új kalmárkodó embert megkeresztelhessék, (igy!) az mely által magát társaságunkban és az szabad kereskedésben incorporálja, ha pedig ezek ellen engedetlenkednék, marhájának rész szerint való elvesztésével adja meg annak büntetését.

(26.) Hogy ez mi társaságunkbéliék között felettébb való uzsora és Isten ellen való nyereségüzés ne találtassék, decernáltunk: hogy az örög uraim affélékre hivataljok és conscientiájok szerint szorgalmasan vigyázzanak, s mindeneket mind publice s mind privatim meg is intsenek, hogy kiki marháját Isten és jó lelkiismeret szerint adja, s felebarátját meg ne csalja. Alioquin az kik marhájokat érdemes és

illendő áránál feljebb adni comperiáltatnak, affélék ellen érdemes büntetéssel, ezen dolgot az magistratusnak is értésére adván, conscien-tiose és igen serio animadvertúljanak, hogy így másoknak kárával az magok hasznának felettébb való illetlen keresése Isten s felebarátjok szereteténél feljebb ne légyen.

(27.) Végezetre, mivel halandó emberek vagyunk, történhetvén fraternitásunk közül, egyikünknek vagy feleségünknek, gyermekünknek halála, mely holttestnek utolsó becsületinek kiszolgáltatására és földben való tisztességes eltakarítására decernáltunk, és kívánjuk, hogy az egész társaságbeli rend arra compareáljon, aki elmarad, 1 forinttal megbün-tettség. Azomban ha más rendbeli, társaságunkon kívül való emberek, jelen való létünket afféle temetési alkalmatosságokra kívánnának, előbb compareálni nem tartozunk, még 3 forintot le nem teszik, kihez képest a testnek házbul való kivitelére is, ez fraternitásunknak fele fog appli-cáltatni, az több végbenvéendő pompát pedig más becsületes czéhek vigyék végben.

Nos itaque hujusmodi supplicationibus praenotatorum mercato-rum, videlicet prudentum ac circumspcctorum Petri Czetto, Georgii Schneider, Samuelis Wahl, Jacobi Carove, Joannis Grász, Stephani Hluboky és Joannis Schobert concivium scilicet nostrorum nominibus et in personis ipsorum, coeterorumque simul universorum ac singulorum in civitate nostra degentium mercatorum modo et ordine supra expres-sato nobis factis et expositis, attenteque exauditis, placide et admissis, sano super ea re habito consilio maturaque deliberatione adhibita, fraternitatem seu societatem ipsorum admittentes et acceptantes (cum et alias sciamus ordinem reipublicae animam et bene vivendi methodum esse) praeinscriptos dictorum mercatorum articulos, insimul libertatem et praerogativam civitatis nostrae, ac morem etiam et ritum eorumdem tangentes et concernentes (prout loci et autoritas nostrae ratio et con-ditio permisit) acceptavimus, gratos et ratos reddidimus, concedimus, literisque nostris insertos roboravimus, ratificavimus, perpetuoque vali-turos confirmavimus harum nostrarum majore civitatis nostrae sigillo impendenti communitarum vigore et testimonio literarum. Datum in libera regiaque civitate Cassoviensi die tertia mensis Februarii anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto.

Megerősítette I. Lipót király 1686 július 29-én, melynek hiteles másolata az Orsz. Levéltár helytartótanácsi osztályában őriztetik. Mechanica fasc. 63. n.º 1.